

Stefan Artymowski

Zacząło się w Bratysławie

Niepodległość i Pamięć 23/2 (54), 368-370

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Zaczęło się w Bratysławie

Wydana pod koniec 2015 roku książka Grzegorza Gąsiora *Praska wiosna w Bratysławie. Kierownictwo Komunistycznej Partii Słowacji w okresie próby reformy systemu politycznego w Czechosłowacji w latach 1968–1969* jest kolejną publikacją poświęconą Praskiej wiosnie, która ukazała się na polskim rynku wydawniczym w ostatnim czasie¹. W odróżnieniu od większości wydanych dotychczas książek dotyczących tego tematu, omawiających go w kontekście międzynarodowym lub w powiązaniu z wydarzeniami politycznymi w Polsce², *Praska wio-*

sna w Bratysławie... jest monografią analizującą dogłębnie jedno, wyodrębnione zagadnienie: kierownictwa Komunistycznej Partii Słowacji (dalej: KPS) w okresie przemian 1967–1969.

Praca Grzegorza Gąsiora jest uzupełnionym doktoratem obronionym w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego, napisanym pod kierunkiem prof. dr hab. Andrzeja Chojnowskiego. Autor dogłębnie analizuje przemiany zachodzące w Komunistycznej Partii Słowacji w kontekście wydarzeń w całej Czechosłowacji (dalej: CSRS) oraz wpływ tej partii na wydarzenia w kraju i na arenie międzynarodowej. Analizuje relacje KPS nie tylko z Komunistyczną Partią Czechosłowacji (dalej: KPCz) i partiami innych państw socjalistycznych, ale również z wszelkiego rodzaju organizacjami mniej lub bardziej od niej zależnymi.

Należy jednak na samym wstępie wytknąć autorowi błędne określenie zakresu chronologicznego wskazanego w tytule omawianej pracy. Lata 1968–1969 faktycznie były okresem najważniejszych zmian, a następnie ich niwelowania podczas tzw. „normalizacji” w CSRS, jednak w tytule wydarzenia sprzed stycznia 1968

---

¹ W samym 2015 roku ukazały się m.in. takie publikacje, jak: *Inwazja na Czechosłowację 1968. Perspektywa rosyjska*, red. J. Pazderka, Warszawa 2015; U. Kołakowska, „*Tato noc nebude krátká...*”. *Doświadczenie roku 1968 w czeskiej literaturze emigracyjnej*, Poznań 2015.

² Por. L. Kowalski, *Kryptonim „Dunaj”*, Warszawa 1992; A. Krawczyk, *Praska wiosna 1968*, Warszawa 1998; *Operacja „Podhale”. Służba Bezpieczeństwa wobec wydarzeń w Czechosłowacji 1968–1970*, wstęp, wyb. i opr. Ł. Kamiński i G. Majchrzak, Warszawa 2008; *Zaciskanie pętli. Tajne dokumenty dotyczące Czechosłowacji 1968 r.*, wstęp i opr. A. Garlicki i A. Paczkowski, Warszawa 1995.

roku, którym *notabene* poświęcił cały pierwszy rozdział, zostały zmarginalizowane. Wydaje się, że właściwszym określeniem ram czasowych omawianego tematu byłyby lata 1967–1969, zgodnie z treścią publikacji.

Autor swoje badania oparł na bogatej bazie źródłowej. Korzystał materiałów zgromadzonych za granicą, w: Słowackim Archiwum Narodowym, Instytucie Nauk Politycznych Słowackiej Akademii Nauk, Instytutu Historii Współczesnej Akademii Nauk Republiki Czeskiej i Archiwum Narodowego w Pradze. W Polsce sięgnął do materiałów zgromadzonych w Archiwum Akt Nowych i Archiwum MSZ. Wykorzystał w swoich badaniach liczne wspomnienia, edycje źródeł oraz opracowania³. Niewątpliwym atutem Grzegorza Gąsiora jest doskonała znajomość języka słowackiego i czeskiego, umożliwiającą dogłębną pracę ze źródłami w oryginale.

Praca *Praska wiosna w Bratysławie. Kierownictwo Komunistycznej Partii Słowacji w okresie próby reformy systemu politycznego w Czechosłowacji w latach*

³ Zob. więcej: Grzegorz Gąsior, *Praska wiosna w Bratysławie. Kierownictwo Komunistycznej Partii Słowacji w okresie próby reformy systemu politycznego w Czechosłowacji w latach 1968–1969*, Warszawa 2015, s. 9 i n.

1968–1969 podzielona została na dziesięć rozdziałów. Pierwszy z nich pt. *Słowacja i KPS przed „styczniem”* analizuje rozwój partii i kraju przed początkiem reform, którym poświęcony został kolejny rozdział. W trzecim rozdziale Gąsior omówił stosunek KPS do rodzącego się społeczeństwa obywatelskiego, reformy gospodarczej i planu federalizacji CSRS. Podział, a właściwie rozłam, w KPS na proreformatorów i konserwatystów omówiony został w rozdziale czwartym. W kolejnym przedstawione są wydarzenia z krytycznych dni 20–26 sierpnia 1968 roku, kiedy to wojska państw Układu Warszawskiego najechały Czechosłowację, a jej przywódcy zostali internowani. W omawianym okresie ważną rolę odegrali Vasil Bilak i inni członkowie kierownictwa KPS, którzy namawiali władze ZSRR do interwencji i próbowali ją zalegalizować. W szóstym rozdziale autor omówił zjazd KPS i wybór nowego jej kierownictwa, na czele z przeciwnikiem reform Gustawem Husakiem. Siódmy i ósmy opowiada o objęciu stanowiska I Sekretarza KC KPCz przez Gustava Husaka oraz o eliminowaniu przez niego przeciwników politycznych, w tym Aleksandra Dubczeka, a przede wszystkim zwolenników uprzednio wprowadzanych reform. W rozdziale dziewiątym omówiono zwrot

w podejściu do zmian przedstawionych w rozdziale trzecim, a więc do reform gospodarczych i organizacji uniezależniających się od partii. Rozdział dziesiąty przedstawia agonię Praskiej Wiosny, a całość zamyka zakończenie omawiające także reperkusje wydarzeń z lat 1968–1969.

Opracowanie Grzegorza Gąsiora w sposób wyczerpujący omawia stanowisko i działania Komunistycznej Partii Słowacji w latach 1968–1969. Przedstawienie KPS umożliwia właściwie ukazanie wydarzeń Praskiej Wiosny w całej Czechosłowacji, ponieważ inicjator reform – Aleksander Dubczek – jak i ich grabarze – Vasil Bilak i Gustaw Husak – wywodzili się właśnie z KPS. Polski czytelnik może czuć lekki niedosyt związany z powierzchownym omó-

wieniem relacji polsko-słowackich, a właściwie KPS i PZPR. Wydaje się jednak, że autor słusznie skupił się przede wszystkim na wydarzeniach związanych z KPS i CSRS, zachowując przy tym równowagę wobec omawianych przez siebie zagadnień. Książka ta zasługuje na wyróżnienie, jako przykład porządnego warsztatu historyka i rzetelnych badań.

Stefan Artymowski

Grzegorz Gąsior, *Praska wiosna w Bratysławie. Kierownictwo Komunistycznej Partii Słowacji w okresie próby reformy systemu politycznego w Czechosłowacji w latach 1968–1969*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2015, ss. 340.